

DEDIŠČINA SOCIALISTIČNEGA »MESTA V PARKU« KOT TURISTIČNA PRILOŽNOST

dr. Aleš Smrekar, dr. Katarina Polajnar Horvat

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Geografski inštitut Antona Melika
ales.smrekar@zrc-sazu.si, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7448-9174>

katarina.polajnar@zrc-sazu.si, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8872-529X>

Jana Apih

Zavod Tovarna trajnostnega turizma GoodPlace
jana@goodplace.si

Filip Smrekar Apih

filip.smrekar.apih@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.3986/9789610502623_15

UDK: 911.375:338.48(497.4Velenje)

IZVLEČEK

Dediščina socialističnega »mesta v parku« kot turistična priložnost

V nekdanjih socialističnih državah srednje in vzhodne Evrope ima socialistična dediščina velik turistični potencial, ki pa je v Sloveniji še vedno pogosto premalo izkoriščen. V Velenju ni razvit celostni turistični produkt, ki bi povezoval dediščino socialistične zgodovine. Mesto Velenje namreč predstavlja vzorčen primer socialističnega mesta s svojo modernistično snovno in nesnovno dediščino, ki bi jo z ustrežno interpretacijo lahko uvrstili v turistično ponudbo. V Velenju lahko gradijo svojo primarno turistično ponudbo na predstavitvi najmlajšega slovenskega socialističnega mesta, razvitega po drugi svetovni vojni ob premogovniku lignita. Zgodbo lahko nadgrajuje aktivni turizem na in ob Velenjskem jezeru, ki je nastal kot posledica ugrezanja površja nad premogovnikom. Prav ta del ponudbe pa je danes bistveno bolj razvit od tako imenovanega socialističnega turizma.

KLJUČNE BESEDE

aktivni turizem, polpretekla zgodovina, dediščina, rudarstvo, premogovnik, jezero, Velenje

ABSTRACT

The heritage of the socialist »garden city« as a tourist opportunity

In the former socialist countries of Central and Eastern Europe, the socialist heritage has great tourist potential, which is still often underutilized in Slovenia. In Velenje, no comprehensive tourism product has been developed to link the heritage of socialist history. Namely, the city of Velenje represents a model example of a socialist city with its modernist material and intangible heritage, which could be included in the tourist offer with proper interpretation. In Velenje, they can build their primary tourist offer on the presentation of the youngest Slovenian socialist city, developed after the World War II by a coal mine of lignite. The story can be supplemented by active tourism on and near Velenje Lake, which was created as a result of the subsidence of the surface above the coal mine. However, this part of the offer is much more developed today than so-called socialist tourism.

KEY WORDS

active tourism, semi-history, heritage, mining, coal mine, lake, Velenje

1 Uvod

V nekdanjih socialističnih državah srednje in vzhodne Evrope postaja tako imenovani socialistični turizem vse bolj rastoča vrsta turizma. Vse od padca Berlinskega zidu turisti z zanimanjem obiskujejo omenjene države in se seznanjajo z materialnimi in nesnovnimi ostanki bivšega sistema (Gams 2016). Ogledujejo si muzeje, sprehajajo se po turističnih poteh socialistične dediščine, nakupujejo socialistične spominke na boljših tržnicah in se okrepčajo s tipičnimi prigrizki tistega obdobja na prostoru vse od Albanije do držav nekdanje Sovjetske zveze (Platovšek in sodelavci 2012). Praga nudi socialistično turo s sloganom »Poglej za železno zaveso« (Look behind ... 2019), prav tako zasledimo takšne ture v Bratislavi in sicer z naslovom »Obdobje Sovjetske zveze in post-socialistična tura«, kjer se na ogled popejemo s takratnim najbolj prodajanim Škodinim vozilom (Bratislava: Soviet Era ... 2019). V Budimpešti in Sofiji nudijo tako imenovani »komunistični sprehod po mestu« (Communism walk 2019; Communist Walking Tour ... 2019). Poljaki ponujajo vodene ogleds Nowe Hute, tipičnega socialističnega naselja blizu Krakova, izkušnjo streljanja s puško Kalašnikov in še nekatera podoživljeta obdobja socializma na Poljskem (Platovšek in sodelavci 2012). Podobne turistične produkte, vezane na socialistično zgodovino ponujajo tudi v Berlinu, v zelo znanem DDR muzeju, kjer si lahko ogledamo socialistično zgodovino takratne Nemške demokratične republike (DDR) (DDR Museum 2019). V Berlinu in drugod je med mladimi zelo priljubljeno spanje v hostlih, opremljenih v stilu socialističnih časov. O priljubljenosti turističnega produkta socialistične materialne in nesnovne dediščine priča tudi njihovo pojavljanje v turističnih vodnikih, kot so Lonely Planet, Get your guide in drugi (Platovšek in sodelavci 2012).

Obujanje spominov na takratni »Titov« čas je precej prisotno med določenim delom prebivalcev, »Jugonostalgikih«, tudi v naši neposredni bližini, v državah nekdanje Jugoslavije. Ti se na primer vsako leto srečujejo v Kumrovcu na dan mladosti, 25. maja in na obiskih Hiše cvetja, ki je ena najbolj obiskanih turističnih znamenitosti v Beogradu (Gams 2016) ter drugih krajih.

Ob predstavljenih dejstvih ni dvoma, da ima socialistična dediščina velik potencial, ki pa je v Sloveniji še vedno pogosto premalo izkoriščen in se ga nekateri celo sramujejo. Socialistične ture so sicer organizirane v Ljubljani (The communist tour ... 2019) ter deloma v Velenju (Socialist experience ... 2019), vendar sta omenjeni ponudbi še precej neizkoriščeni oziroma predstavljata le posamezne primere socialistične zgodovine. Prav Velenje je eden izmed takšnih primerov, kjer ni razvitega celostnega turističnega produkta, ki bi povezoval dediščino socialistične zgodovine, kljub bogati dediščini iz časa Jugoslavije. Mesto Velenje predstavlja vzorčen primer socialističnega mesta s svojo modernistično materialno in nesnovno dediščino, ki jo z ustrezno interpretacijo lahko uvrstimo v turistično ponudbo mesta. Dediščina jugoslovanskega obdobja z njenimi ključnimi elementi, predstavlja velik turistični potencial. Namen prispevka je prikazati turistične potenciale Velenja, ki lahko gradijo svojo primarno turistično ponudbo na predstavitvi najmlajšega slovenskega socialističnega mesta, razvitega po drugi svetovni vojni ob premogovniku lignita. Zgodbo nadgrajuje aktivni turizem na in ob Velenjskem jezeru, ki je nastal kot posledica ugrezanja površja nad premogovnikom.

1.2 Preobrazba mesta ob bogatih zalogah lignita in oblikovanje socialistične dediščine

Velenje je mlado mesto, ki je bilo vse od podelitve mestnih pravic leta 1959 podvrženo velikim, večplastnim spremembam, ki se nadaljujejo še danes. Ima bogato zgodovinsko osnovo, od naselbin prazgodovinskega človeka, katerega sledi so bile najdene v jami Špehovki pri Hudi Luknji in Mornovi zijalki pri Šoštanju, prek srednjega veka, ko je bila Šaleška dolina poznana kot dolina gradov do burnega obdobja reformacije (Dermol in sodelavci 2015).

Prve omembe nahajališč lignita segajo v 18. stoletje. Pridobivanje lignita v večjem obsegu sega v leto 1875, ko so odkrili glavni sloj te rude. Rudarji so v času po odprtju prvega jaška, kljub zgolj ročnemu delu, uspešno povečevali proizvodnjo. K temu je pripomogla železniška proga med Velenjem in Celjem. Že leta 1905 je bila v bližini premogovnika zgrajena prva termoelektrarna, ki je delovala na

ANDREJ TARJILA, MEDIJATEKA STO

Slika 1: Velenjski grad je današnje podobo renesančnega dvorca – palacia dobil v 16. stoletju.

EMIL ŠTERBENK

Slika 2: Premogovnik Velenje z lignitom oskrbuje Termoelektrarno Šoštanj.

EMIL ŠTERBENK

Slika 3: Tovarna Gorenje je nastala v vasi Gorenje po nacionalizaciji Špehove kovačije leta 1950.

ANDREJ TARJILA, MEDIATEKA STO

Slika 4: Pred več kot pol stoletja je bilo najmlajše slovensko mesto Velenje zasnovano kot mesto v parku.

lignit (Zgodovina 2019). Največji razvoj Velenja se je zgodil po drugi svetovni vojni, ko so se zgodile družbeno-politične spremembe v državi z vzpostavitvijo socialističnega političnega sistema (Balažič 2010). V ospredju je bila sistematična industrializacija in modernizacija družbe. Zaradi velikih energetskega potreb povojnega gospodarstva se je v Velenju takrat začelo intenzivno izkoriščati energetske potenciale bogatih zalog lignita. Ob velikih zahtevah po premoгу in posledično po delovni sili, se je vedno bolj kazala potreba po oblikovanju sodobnega mesta. Tako so se pod vodstvom tedanjega direktorja premogovnika Velenje, Nestla Žganka, začeli oblikovati načrti za sodobno mesto, z idejo, da naj imajo »... rudarji, ki preživijo pol dneva v temnih neдрjih zemlje, kar se da svetla in sončna stanovanja ...« (Zgodovina prostora 2019).

Velenje je tako postalo modernistično mesto, s prostostoječimi objekti, postavljenimi med velike zelenice (Dermol in sodelavci 2015), tako imenovano »mesto v parku« (Poles 1999). Vzporedno z razvojem premogovnika so začela nastajati tudi podjetja, med njimi z vidika zaposlovanja ženske delovne sile podjetje Gorenje. Veliko zaslugo za to, da je Velenje zraslo tako hitro, ima »prostovoljno« udarniško delo, ki je bilo eden od nosilcev povojne gradnje (Špegel 2011). Tako je že med gradnjo postalo zgled sodobne arhitekture in urbanizma socialistične Jugoslavije, »idealno mesto« (Poles 1999, Kljajič 1999).

2 Turistični potenciali

Med danostmi, zanimivimi za turistični razvoj, izpostavljamo le tiste, s katerimi želimo osvetliti namen prispevka. V Mestni občini Velenje in samem mestu je turističnih potencialov seveda več. Površje občine je dokaj razgibano in le ravninsko dno je urbanizirano, drugod pa poleg travnikov in njiv ter pašnikov prevladuje gozd. Narava je zelo prisotna tudi v mestu, ki ima značaj mesta v parku.

ANDREJ TARBILA, MEDIATEKA STO

Slika 5: Največji še stoječi spomenik Josipu Brozu - Titu stoji na osrednjem velenjskem trgu.

Velenju daje pečat modernistično arhitekturno zasnovano urbano območje, ki mu prav zaradi tega pravijo tudi socialistični čudež in mesto v parku. Urbanistična zasnova je bila leta 1962 nagrajena z nagrado Prešernovega sklada za urbanistično ureditev. Leta 2014 je bila velenjska Promenada, ki je sicer nastala sredi 70. let 20. stoletja, povsem prenovljena, s čimer je Velenje oživilo in dobilo pomemben prostor v strogem središču mesta. Med pomembne arhitekturne stavbe, ki odražajo čas moderne, umeščamo kulturni dom, delavski klub, otroško igrišče ter številne druge zgradbe. Velenje pomembno zaznamujejo tudi spomeniki Josipu Brozu Titu, ki je najvišji kip Tita na svetu, Edvardu Kardelju in drugim (Velenje skozi čas 2019). Galerija Velenje je v strogem središču mesta v modernistični zgradbi iz leta 1971 in je bila leta 2015 povsem prenovljena. Programsko in strokovno predstavlja predvsem sodobno umetnost Šaleške, Zgornje Savinjske doline, Slovenije in Evrope. Letno jo obišče okoli 10.000 obiskovalcev (O Galeriji Velenje 2019).

Premogovnik Velenje je družba z več kot 135-letno preteklostjo. Deluje na največjem slovenskem nahajališču premoga in na eni od najdebelejših znanih plasti premoga na svetu. Je eden največjih in najbolj moderno opremljenih premogovnikov za podzemno pridobivanje premoga v Evropi. Količine izkopanega premoga so naraščale do sredine 90. let 20. stoletja. Velenjski premogovnik je zagotavljal kar tri četrtine vsega slovenskega premoga. Moderna mehanizacija in lastna odkopna metoda sta bili v osemdesetih letih prejšnjega stoletja komaj dovolj za pokritje vseh potreb po premogu v Sloveniji. *»Lakota tedanje države po energiji je povzročila, da so v velenjskem premogovniku sredi 80. let dosegli vrhunec količin odkopanega premoga na leto, 5 milijonov ton. Danes je celotna količina odkopanega velenjskega lignita uporabljena za delovanje Termoelektrarne Šoštanj, kjer iz letne odkopane količine premoga pridobijo eno tretjino električne energije, porabljene v Sloveniji ...«* (Zgodovina 2019). V opuščnem delu jame Škale so leta 1999 uredili Muzej premogovništva Slovenije, ki je edini tovrstni podzemni muzej v tem delu Evrope. Obiskovalci v njem lahko spoznajo razvoj premogovništva v Sloveniji. Muzej je leta 2015 obiskalo približno 20.000 ljudi (Zgodovina 2019).

Šaleška jezera so ugrezninskega nastanka, saj so nastala kot posledica izkopavanja lignita. Med njimi je največje Velenjsko jezero, ki je s turističnega vidika tudi najpomembnejše. Z globino 60 m je globlje tako od Blejskega (31 m) in od Bohinjskega jezera (45 m). Občina je v zadnjih letih v ponudbo na jezeru in ob njem veliko investirala, s čimer je Velenjsko jezero postalo predvsem priljubljena poletna atrakcija, primerna za plavanje, veslanje, jadrnanje, jadrnanje na deski, SUP-anje ter druge vodne in obvodne športe. Ob jezeru pri čolnarni je urejena Velenjska plaža, ki kot vse močnejši turistični produkt privlači predvsem enodnevne obiskovalce, ter športna igrišča za nogomet, odbojko na mivki, mini golf, košarko, tenis, ... Velenjsko plažo je leta 2016 po ocenah upravitelja obiskalo 67.000 izletnikov. V bližini jezera sta kamp in edinstveno vrtičkarsko-počitniško naselje Kunta Kinte z zanimivo zgodovino. Za razvoj turizma je pomembno tudi bližnje Škalsko jezero, na katerem je dovoljen športni ribolov, v okolici pa so urejene številne športno-rekreativne površine. Velik potencial ima tudi tretje Šaleško jezero, Družmirsko jezero, ki *»... naj bi do leta 2020 obsegalo blizu 170 hektarov in tako postalo po površini in količini vode največje jezero v Šaleški dolini.«* (Jezera ... 2019).

V Velenju je približno 30 pohodniških, kolesarskih in tematskih poti, ki omogočajo šport in rekreacijo, hkrati pa se prepletajo z naravnimi, kulturnimi in zgodovinskimi znamenitostmi ter tako pokrivajo širok spekter zanimanja obiskovalcev. Ena izmed najlažjih in za družine primernih kolesarskih poti je pot med Šaleškimi jezери. Med najzanimivejšimi potmi za obiskovalce sta naravoslovna *»Tematska pot na območju Šaleških jezer«* in sprehod skozi mesto moderne (Menih 2013). Posebna znamenitost je tudi velenjski Sončni park, v katerem najdemo edinstveno izobraževalno otroško igrišče Rudarska vas. Namen je otroke poučiti o obnovljivih in neobnovljivih virih energije, energijski učinkovitosti ter varčevanju z energijo. Igrala so zasnovana tako, da lahko njihovi uporabniki s pomočjo gibanja, lastne kinetične energije, proizvedejo svetlobo ali v gibanje poženejo del igrala. Tako lahko uporabniki s spustom po žičnici sprožijo vrtenje spiral, s sprehodom skozi tunel prižig luči, z nalaganjem lignita na vozičke pa žarenje luči na energijsko optimiziranih tablah. Dodaten vir energije na igrišču je sončna svetloba, ki jo v električno energijo pretvarjajo fotovoltaični paneli. Z igriščem želijo otroke in mladostnike opozoriti na pomen lokalnega vira energije – šaleški lignit (Pustolovsko energetsko ... 2019).

ALJOŠA VIDEČIČ

Slika 6: V Muzeju premogovništva Slovenije obiskovalci doživijo razvoj premogovništva skozi čas.

ALEX ŠTOKELJ, MEDIATEKA STO

Slika 7: Velenjska plaža. Na južni obali Velenjskega jezera je Velenjska plaza s številnimi vsebinami.

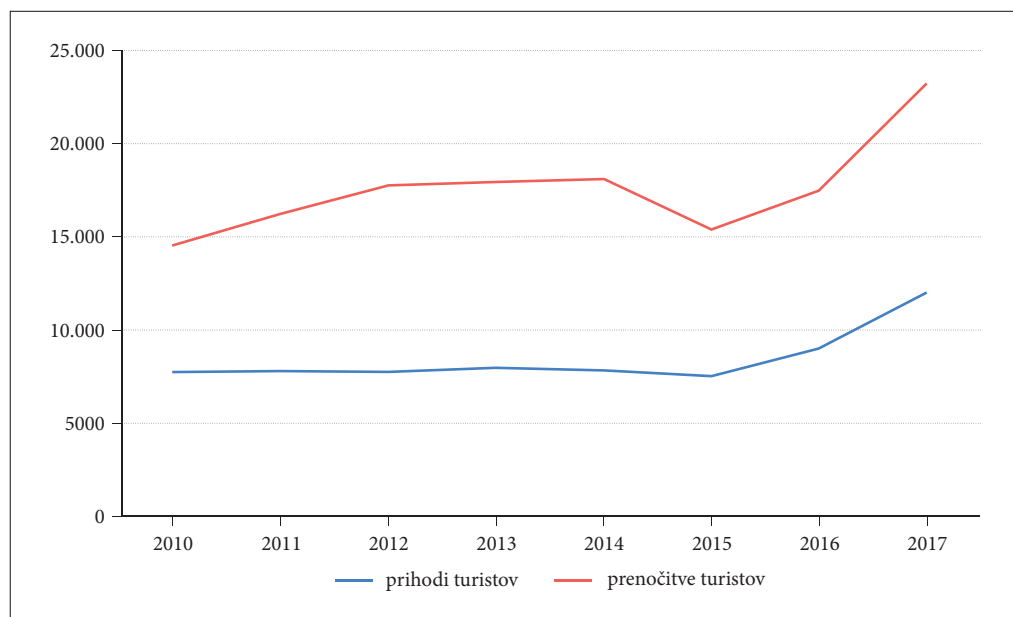
V Velenju so prek celega leta organizirane številne turistične, kulturne, športne in zabavne prireditve, ki privabljajo tako lokalne prebivalce kot tudi goste, predvsem enodnevne obiskovalce iz bližnje okolice in Slovenije. V letu 2015 je Festival Velenje organiziral, izvedel oziroma sodeloval pri več kot 1000 dogodkih s prek 200.000 obiskovalci, od katerih jih je več kot 100.000 na Pikinem enotedenskem festivalu. To je najbolj znana prireditev, ki daje mestu Velenje poseben pečat in identiteto, nima pa nobene povezave z njeno nosilno zgodbo. Precej neizkoriščena je tradicionalna prireditev ob dnevu rudarjev Skok čez kožo, čeprav ima Velenje očitno aparat, ki bi lahko organiziral precej večjo prireditev sprejema novincev med rudarje.

3 Nastanitveni objekti

V Velenju je šest namestitvenih objektov, ki sodijo v kategorijo hotelov in podobnih objektov. Trije objekti (hotel Paka, Vila Herberstein in hotel Razgoršek) se uvrščajo v kategorijo s štirimi zvezdicami,

Preglednica 1: Ocene nastanitvenih objektov na dveh portalih (Medmrežje 1, Medmrežje 2).

nastanitveni objekt	ocena Booking (1–10)	ocena Tripadvisor (1–5)
Hotel Paka	8,7	4,0
Mladinski hotel	9,2	4,5
Penzion Rajh	7,5	ni podatka
Hotel Razgoršek	7,8	3,0
Prenočišča Mraz	8,6	5,0
Vila Herberstein	8,8	4,0

Slika 8: Gibanje prihodov turistov in prenočitev v Mestni občini Velenje med letoma 2010 in 2017 (Prihodi in prenočitve turistov 2019).

Prenočišča Mraz so kategorizirana s tremi zvezdicami, Penzion Rajh z dvema, prenočišča v Gostišču Ostrovršnik – Hartl pa z eno. Turistom je v naštetih nastanitvenih objektih na voljo 215 ležišč v 109 sobah. V občini Velenje je uradno registriran še Avtokamp Jezero s kategorizacijo 2 zvezdic, kjer je na voljo sedem mobilnih hišk s skupaj 30 ležišči in 100 parcel, na katerih je prostora za 400 oseb. S tem je Avtokamp Jezero uradno največji ponudnik turističnih namestitev v mestu (Nastanitev 2019). Čeprav gre za še vedno neregulirano obliko turističnih nastanitev, mnogi portali pomembno vplivajo na razvoj turizma v posameznih destinacijah. V Velenju je na portalu AirBnB na voljo šest nastanitev (Prenočišča 2019).

Kapaciteta nastanitvenih obratov v destinaciji je le deloma merodajen kazalnik; izjemno pomembna je tudi njihova kakovost. V Preglednici 1 smo povzeli ocene s platform Booking.com in Tripadvisorja, kjer so svoje vtise zapisali gostje.

Gibanje prihodov turistov med letoma 2010 in 2015 je bilo precej konstantno, med 7500 in 8000, temu pa je sledil precejšen skok v letu 2016 s skoraj 9000 turisti in leta 2017 z 12.032. Število prenočitev se je med letoma 2010 in 2015 gibalo med 14.500 in 18.100, tudi tokrat je sledil prvi skok leta 2016 z nekaj manj kot 17.500 prenočitvami in doseglo vrhunec leta 2017 s 23.277 prenočitvami. Turistični obisk prek leta niha, največji je v poletnih mesecih. Pričakovano so na prvem mestu med državami izvora turisti iz Slovenije, med tujimi turisti pa prednjačijo gostje iz Nemčije, Srbije, Italije in Nizozemske.

Leta 2015 je bilo Velenje po številu ustvarjenih prenočitev na 54. mestu, po številu turističnih prihodov pa na 55. mestu med 124 občinami v Sloveniji, za katere so na voljo podatki. V nacionalnem merilu je Velenje v letu 2015 ustvarilo 0,2 % turističnih prihodov in 0,15 % prenočitev. Med 11 mestnimi občinami v Sloveniji je bilo Velenje tako po številu prihodov kot po številu prenočitev na zadnjem mestu (Izbrani kazalniki nastanitvene statistike 2019).

4 Primerljivi turistični destinaciji

V analizi primerljivih destinacij smo se osredotočili na mesto, ki ga enako kot Velenje zaznamuje rudarska dediščina. Bochum je nemško mesto v Porurju, ki goji pozitiven in uspešen odnos do dediščine, obenem pa se razvija v sodobno mesto z bogatim kulturnim in festivalskim utripom.

Industrijska dediščina Bochuma se je uspešno preobrazila in pridobila funkcionalno vlogo v kulturnem oziroma turističnem pomenu mesta. Mnogo nekdanjih objektov in konstrukcij, ki so povezani z rudarsko panogo oziroma z industrijo v širšem pomenu, se je na inovativne načine integriralo v moderno mesto kot ogledne turistične točke, razstavnice, prireditveni, festivalski, poslovni prostori, muzeji, parki, rekreacijske površine, prostori za športne prireditve in podobno. Najpomembnejši spomenik Poti industrijske dediščine Porurja je Rudarski muzej, največji in najpomembnejši tovrstni muzej na svetu, ki sodi med najbolj obiskane nemške muzeje s približno 400.000 obiskovalci letno. Muzejski kompleks sestavljajo tri ravni: podzemni del, nadzemni del in razgledna ploščad.

Bochum odlično ohranja ne le materialno, temveč tudi nesovno dediščino, vezano na rudarstvo. V mestu in njegovi širši okolici obstajajo številna društva in rudarska združenja, ki ohranjajo rudarsko tradicijo z nastopi (na primer godba na pihala) in z udeležbo na različnih prireditvah, kot so na primer božični sejmi.

Bochum vsako leto postane tudi del velikega festivalskega dogajanja. Festival ExtraSchicht, poznan tudi kot Noč industrijske kulture (nem. *Nacht der Industriekultur*), je dogodek, ki zadnjo soboto v juniju poteka v najpomembnejših industrijskih mestih Porurja. Festivalna prizorišča so nekdanja industrijska in trgovska območja, rudniki ipd., obiskovalcem (teh je okrog 200.000) pa je na voljo na stotine najrazličnejših kulturnih dogodkov (glasbeni koncerti, vodstva po razstavah, delavnice, plesne in gledališče predstave, predstave z lučmi) (Eine staat ... 2019).

V Avstriji je uspešen adrenalinsko-trajnostni projekt Area 47, ki je zaživel v nekdanji degradirani pokrajini ob jezeru in se uspešno združil z naravnim okoljem doline Ötztal na Tirolskem. S 66.000 m² površine je največji vodni in adrenalinski park v Avstriji ter hkrati eden največjih tovrstnih parkov na svetu. Park je bil odprt leta 2010, naložba pa je znašala prek 14 milijonov evrov. Park je odprt sezonsko od maja

do oktobra. Ima odlično lego ob vhodu v dolino Ötztal. Area 47 v grobem sestavljajo vodno, plezalno, zunanjo, brezpotno, nastanitveno in prireditveno območje.

Vodno območje obsega 20.000 m² in predstavlja osrednji del parka. Okoli jezera so na površini 7.000 m² številna igrišča (košarkaško, odbojkaško, nogometno), restavracija, bar, na jezeru pa številni rekviziti in naprave, ki nudijo rekreativna, zabavna in adrenalinska doživetja. Med drugim je na jezeru zabavišni del s tobogani (med njimi tudi najbolj strm tobogan v Evropi, ki omogoča hitrosti do 80 km/h), vodni trampolin, skakalni stolp (27 m), plezalna stena nad vodo, vrvi za vrvovodstvo (*slackline*), skakalnica za smučanje na vodi, rekviziti za izvajanje športov, kot so na primer cannonball, blobbing in podobno.

Area 47 ima izjemno velik pomen za lokalne prebivalce, saj pomeni oživetev turistične dejavnosti in potencialen vir zaslužka. Uspešni marketinški pristopi pripomorejo k porastu števila obiskovalcev; ob odprtju parka leta 2010 je bilo ustvarjenih 12.500 prenočitev, pet let pozneje pa že 50.000 prenočitev oziroma skupno več kot 250.000 obiskovalcev (Medmrežje 3).

5 Ciljne skupine obiskovalcev

Današnji tipični obiskovalci Velenja prihajajo v mesto v poletnih mesecih iz bližnje okolice na enodnevni obisk. Obiščejo katerega od festivalov, privoščijo si oddih ob Velenjskem jezeru ali pa si ogledajo muzeje. Poleg njih v Velenje prihajajo tudi poslovni gostje, kar je povezano predvsem z njihovim poslovnim sodelovanjem z velenjskimi podjetji.

Velenje bi lahko ponudilo zgodbe z izrazito in ohranjeno dediščino socialistične zgodovine, treba je le pripraviti edinstvene programe za različne skupine, ki jih je mogoče združiti v enoten turistični proizvod. Z ohranjeno modernistično arhitekturo in interpretirano zgodovino rudarstva lahko ponudi številne vsebine, ki jih nadgradi z aktivnim oddihom na Velenjskem jezeru.

ALIJOŠA VIDEČIČ

Slika 9: Obiskovalci rudnika lahko doživijo kulinarično izkušnjo globoko pod površjem.

Starostni skupini obiskovalcev, odraščajočih še v obdobju Jugoslavije, ki je danes delovno aktivna in ima družine, bi lahko Velenje ponudilo program z elementi odslikave obdobja, prek katerega bi starši približali svoje otroštvo otrokom. Z ustrezno oblikovanim programom interpretacije, od razvoja rudarstva do razvoja mesta in kulture bivanja v njem, lahko Velenje ponudi kakovostne izobraževalne vsebine.

Socialistična zgodovina, Jugoslavija in obdobje socializma tudi v širšem kulturnem prostoru predstavlja motiv, ki lahko nagovori nišne skupine. Zahodnim Evropejcem bi predstavili vpogled v zgodovino, ki so jo tamkajšnji prebivalci spremljali le od zunaj, skupinam z območja bivše Jugoslavije pa ponudili nostalgичni spomin na pozitivne vrednote skupne zgodovine. Vendar je za to potreben razvoj dopolnilne ponudbe in oblikovanje ustreznih programov. Kot zelo zanimivi se kažejo tako imenovani *incentive* programi, ki jih delodajalci uporabljajo za motiviranje zaposlenih.

Zanimiv segment so tudi mladi, ki bi jim Velenje lahko ponudilo vpogled v zgodovino Slovenije in njeno razumevanje v širšem zgodovinskem kontekstu, na drugi strani pa bi se lahko aktivno zabavali ob in na Velenjskem jezeru.

Za celovito izkušnjo je gotovo pomemben tudi razvoj avtentične kulinarčne ponudbe, saj je ta danes pomemben element spoznavanja in razumevanja kulture destinacije in igra pomembno vlogo pred obiskom, v času obiska in po njem. Posrečen poskus tega je knapovska malica, ki jo prejmejo obiskovalci premogovnika v najgloblji jedilnici v Sloveniji (Strategija razvoja ... 2017).

6 Sklep

V prispevku se spogledujemo z vprašanjem, ali lahko velenjska turistična ponudba uresniči svojo priložnost, ki jo ponuja zgodovina najmlajšega socialističnega mesta v Sloveniji, ki je zrasla na temelju premogovništva.

ANDREJ TARJILA, MEDIATEKA STO

Slika 10: Pikin festival je največji otroški festival v Sloveniji. Pika vsako leto za teden dni postane županja mesta.

Velenje obiskovalcu sramežljivo ponuja odstreti pogled v čas globokega socializma, ko je mesto rasto s širjenjem premogovnika in je bilo poskrbljeno za njene prebivalce. Celovit prikaz načina življenja, vrednot in posebnosti socialističnega obdobja lahko Velenje postavi na turistični zemljevid. Velenje ima potencial, saj zbujata radovednost in vedno bolj tudi nostalgijo med Slovenci, prebivalci drugih republik nekdanje skupne države Jugoslavije in tudi širše.

Velika priljubljenost je v povezavi z dopolnilno ponudbo, ki jo je trenutno več, kot pa tiste, ki se nanaša na samo dediščino polpretekle zgodovine. Velenjsko jezero že danes privablja veliko ljudi, ki izkoriščajo to območje v športnorekreacijske namene. Z dodatno atraktivno infrastrukturo, kakršno imajo na primer v Area 47, bi bilo lahko obiskovalcev še precej več. Največji dogodek pa je vsakoletni Pikin festival, ki privablja predvsem enodnevne obiskovalce ter bogati turistično podobo in prepoznavnost Velenja.

Če bi se turisti odločali za večdnevni obisk Velenja, bi jih vsaj del nedvomno želele doživeti tudi ponudbo prikaza življenja v socialističnem obdobju. Tako pa trenutno narašča le število enodnevnih obiskovalcev, ob čemer pa ostajajo številne turistične priložnosti še vedno neizkoriščene.

7 Zahvala

Prispevek temelji na raziskovalnem programu Geografija Slovenije (P6-0101), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

8 Viri in literatura

- Balažič, G. 2010: Integrating socialist cultural heritage into the tourism offer of the municipality of Koper. Sustainable tourism IV. Bratislava: Soviet Era and Post-Communist Tour 2019. Medmrežje: https://www.getyourguide.co.uk/bratislava-1765/bratislava-25-hour-post-communist-tour-t103700/?utm_force=0 (25. 10. 2019).
- Communism walk 2019. Medmrežje: <http://www.triptobudapest.hu/tours/communist-tour/> (15. 10. 2019).
- Communist Walking Tour of Sofia 2019. Medmrežje: https://www.viator.com/tours/Sofia/365-Communist-Walking-Tour-of-Sofia/d5630-14199P2?m=28353&supag=71475090905&supsc=dsa-647350163696&supai=355665117482&supap=1t1&supdv=c&supnt=nt:g|clk:Cj0KCQjwgnXtBRC6ARIsAIPP7RtxHI1qllga3tVHk9aWpjoShOtZD0c1_RYU4y0m6tSSR_QHb-J8G5QaAkrGEALw_wcB&suplp=20577&supli=&supti=dsa-647350163696&tsem=true&supci=dsa-647350163696&supap1=&supap2=&gclid=Cj0KCQjwgnXtBRC6ARIsAIPP7RtxHI1qllga3tVHk9aWpjoShOtZD0c1_RYU4y0m6tSSR_QHb-J8G5QaAkrGEALw_wcB (14. 10. 2019).
- DDR museum 2019. Medmrežje: <https://www.ddd-museum.de/en> (22. 10. 2019).
- Dermol, P., Govek, M., Rednjak, A., Gradišnik, B., Martinšek, D., Koprivnikar, G., Sitar, K., Knez, H., Ostruh, K., Petric, D. 2015: Trajnostna urbana strategija za pametno, podjetno in prijazno Velenje 2025. Občina Velenje.
- Eine staat für alle 2019. Medmrežje: <http://www.bochum-tourismus.de/> (12. 10. 2019).
- Gams, M. 2016: The role of the education sector in the development of themed tourism products in the town of Velenje. The Business of Tourism 17.
- Izbrani kazalniki nastanitvene statistike po vrstah turističnih občin, Slovenija, mesečno 2019. Medmrežje: https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/20_Ekonomsko/20_Ekonomsko__21_gostinstvo_turizem__01_nastanitev__01_21644_nastanitev_mesecno/2164448S.px/ (19. 10. 2019).
- Jezera 2019. Medmrežje: <https://www.velenje.si/za-obiskovalce/naravna-in-kulturna-dediscina/jezera> (22. 10. 2019).
- Kljajič, D. 1999: Velenje po letu 1945. Velenje: razprave o zgodovini mesta in okolice. Velenje.

- Look behind the Iron curtain 2019. Medmrežje: https://www.prague-communism-tour.com/?gclid=Cj0KCCQjwgNXtBRC6ARIsAIPP7RtkVQdywzQLvFwXeXXzZajeV_qUjix33KUwrACs2Xvd0tvSyxePx2EaAi8mEALw_wcB (18. 10. 2019).
- Medmrežje 1: <http://www.booking.com> (18. 10. 2019).
- Medmrežje 2: <http://www.tripadvisor.com> (18. 10. 2019).
- Medmrežje 3: <http://www.area47.at/> (12. 10. 2019).
- Menih, M. 2013: Tematske poti v Mestni občini Velenje in okolici. Diplomsko delo, Visoka šola za varstvo okolja. Velenje.
- Nastanitev 2019. Medmrežje: <http://www.velenje-tourism.si/nastanitev> (14. 10. 2019).
- O Galeriji Velenje 2019. Medmrežje: <http://www.galerijavelenje.si/p/o-galeriji-velenje-1/o-galeriji-velenje/> (18. 10. 2019).
- Platovšek, A., Rotovnik, K., Ikovic, D. 2012: Turistični potencial dediščine obdobja SFRJ v Velenju. Raziskovalna naloga, Šolski center Velenje. Velenje.
- Poles, R. 1999: Oris arhitekturnega razvoja Velenja – prek idealnega mesta do mesta priložnosti. Velenje: Razprave o zgodovini mesta in okolice. Velenje.
- Prenočišča 2019. Medmrežje: https://www.airbnb.si/s/velenje/homes?adults=0&children=0&infants=0&guests=0&refinement_paths=&source=mc_search_bar&search_type=unknown (22. 10. 2019).
- Prihodi in prenočitve turistov po skupinah nastanitvenih objektov in po državah, občine, Slovenija, letni podatki do 2017, 2019. Medmrežje: https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/20_Ekonomsko/20_Ekonomsko__21_gostinstvo_turizem__90_arhiv__05_nastanitev_let/2164507S.px/ (19. 10. 2019).
- Pustolovsko energetska igrišča »Rudarska vas«, 2019. Medmrežje: <https://www.velenje.si/sporocila-za-javnost/2014/12/7213-Pustolovsko-> (26. 10. 2019).
- Socialist experience in Velenje 2019. Medmrežje: <http://www.velenje-tourism.si/en/adventures/socialist-experience-in-velenje> (19. 10. 2019).
- Strategija razvoja in trženja turizma v Mestni občini Velenje 2017-2021. Zavod Tovarna trajnostnega turizma Goodplace. Nea Culpa, agencija za marketing v turizmu. Ljubljana, 2017.
- Špegel, P. 2011: Družbena transformacija Velenja iz industrijskega mesta v kulturno središče Šaleške doline. Diplomsko delo, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper. Koper.
- The Communist tour 2019. Medmrežje: <https://ljubljanafreetour.com/communist-tour/> (11. 10. 2019).
- Velenje skozi čas 2019. Medmrežje: <http://www.velenje-tourism.si/velenje/zgodovina-velenja> (18. 10. 2019).
- Velenjska plaža 2019. Medmrežje: <http://www.velenje-tourism.si/dozivetja/velenjska-plaza> (17. 10. 2019).
- Zgodovina 2019. Medmrežje: <http://www.rlv.si/si/premogovnik-velenje/zgodovina> (18. 10. 2019).
- Zgodovina prostora 2019. Medmrežje: <https://www.velenje.si/o-velenju/predstavitev/zgodovina> (10. 12. 2019).